

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus De Virtutibus Moralibus, De Justitia Et Jure Et De
Contractibus

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, MDCCXXXIII.

VD18 90392159

Cap. VI. De Causis excusantibus à restitutione, vel ejus dilatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40993

nem. Et verò (ut ait De Lugo) ad damnificationem creditorum non minus conditio acceptatio tua, quàm inductio: si enim tu non acceptares rem, maneret adhuc apud debitorem, & ipse non esset impotens ad solvendum; ergo per acceptationem non minus, quàm per inductionem cooperaris ad damnum, quod creditoribus infertur. Imò tu completes, & perficis illud, quod per oblationem debitoris solum erat inchoatum, & quasi in affectu, per acceptationem verò perficitur, & ponitur in effectu.

CAPUT VI.

*De Causis excusantibus à restitutione,
vel ejus dilatione.*

Q. I. AN remissio creditoris excusat à restitutione?

Resp. Aff. Si sit legitima: quia per illam condonatur jus exigendi, & accipiendi solutionem: ac proinde tollitur in debitore obligatio solvendi, quæ postea non redit; nam obligatio semel extincta minimè reviviscit, L. 9. Cod. De remiss. pig. Deinde sicut creditor potest jus suum, quod habet in debitorem, alteri donare, ita etiam ipsi debitori, potest remittere; nam remissio est quædam donatio. Ut autem hæc remissio sit legitima, & verè liberet

beret à restitutione, tres conditiones requiruntur.

1. Ut remissio sit perfectè voluntaria, nec habeat mixtum involuntarium; quia est liberalis donatio sui Juris, ideóque actus liberalitatis, qui necessariò procedere debet ex spontanea, ac liberali voluntate. Hinc nulla est remissio facta ex errore, vel ignorantia, utpotè voluntarium tollente: aut vi, metu, vel fraude extorta, ob involuntarium mixtum, & injuriam; nemo quippe ex sua injuria Jus, & commodum reportare potest. Metu censetur extorta, si debitor expressè, vel implicitè minetur creditori, nisi remittat, vel totum, vel partem; aut si adhibeat preces valde importunas incutientes metum, aut significet, nisi contentus sit parte debiti oblata, & residuum remittat, omnia amissurum; item si cogat creditorem subire multas molestias in petendo debito, sæpè venire, frustra diu expectare, &c. Fraus esset, si debitor fingeret se longè pauperiorem, quàm reverà sit, &c.

Hinc invalida est remissio partis debiti facta ex metu amittendi totum creditum culpâ, vel fraude debitoris. Nec liberantur potentes, quibus inferiores remissionem concedunt ex metu, ne iis displiceant, vel ab iis damnum patiantur.

2. Ut creditor possit condonare debitum: non enim potest condonare, nisi qui potest donare. Hinc Filiusfamilias non potest re-

mittere debita Paterna, sicut nec procurator, vel commissarius, quæ debita sunt Domino, vel committenti, &c.

3. Ut condonatio non sit à jure annullata, prout est in iis casibus. 1. Si visitantes Ecclesias, accipiant aliquid ab iis præter necessaria ad victum pro illis diebus, quibus visitant, tenentur restituere duplum intra mensem, non obstante quacumque remissione iis sponte facta à dantibus, cap. 2. de Cens. in 6. 2. Si Judex delegatus aliquid acceperit à partibus, nisi fortè esculentum, aut poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis diebus possit consumi, vel si dum cogitur extra domicilium proficisci: acceperit plusquam moderatas impensas; vel si denique acceperit aliquid pro impensis, dum partes sunt pauperes, tenentur accepta restituere, non obstante remissione, cap. 11. de Rescript. in 6. 3. Si Inquisitores prætextu officii inquisitionis pecunias extorserint, tenentur restituere nullis remissionibus super hoc valituris, Clement. 2. de Hæret. in 6. 4. Si Canonicus, qui non interest officio, acceperit distributiones. Trid. sess. 24. Cap. 12.

Q. 2. An cessio bonorum creditoribus facta liberat à restitutione?

Resp. Neg. Sed solùm excusat à dilatione, ita ut debitor teneatur debita integrè solvere ex iis, quæ postea acquirit, retentis necessariis ad

ad suam, & suorum sustentationem parcam.
Est Communis.

Prob. i. ex Jure Civili, L. i. Cod. *Qui bonis cedere possunt.* ibi: *Qui bonis cesserint, nisi solidum creditor receperit, non sunt liberati: in eò enim tantum, modo hoc Beneficium (cessionis) eis prodest, ne judicati detrahantur in carcerem. & ex l. 4. ff. de Cess. bon. Is qui bonis cessit, si quid postea acquisierit, in quantum facere potest convenitur.* 2. Quia in foro conscientia per necessitatem, & impotentiam non tollitur, sed solum suspenditur obligatio restituendi, donec facultas adsit: ergo nec cessio plus prestat. Igitur cessio bonorum hoc solum prestat, ne debitor possit conjici in carcerem, ex cit. l. & ne, si post cessionem aliquid acquirat, possit eo spoliari, si eo indigeat ad suam, vel suorum sustentationem, ex L. 6. ff. de Cess. bon. quod etiam valet in foro conscientia, cum sit privilegium jure concessum, & contractus juxta leges celebrentur; sed de residuo tenetur debita solverē.

Q. 3. An ingressus in Religionem liberat à restitutione?

Not. Apud omnes constat validam esse professionem hominis debitis gravati; quia persona ejus est libera; nec Jure positivo irritatur, ut declaravit, Clemens VIII. quoad hoc punctum abrogans quod Sixtus V. statuerat.

N 2

Utér-

Utérque autem Pontifex prohibuit, ne in Religionem recipiantur ære alieno gravati.

Resp. I. Si debitor habeat bona, tenetur ante ingressum restituere; nam nullam habet justam differendi causam.

Resp. II. Secundum multos, si debitor possit breviter tempore, v. g. paucis annis, consuetis laboribus solvere debita saltem magna ex parte tenetur differre ingressum, ut ea solvat; quia alioqui creditores essent rationabiliter invitati; & sic injuriam iis inferret.

Resp. III. Si debita sint incerta, ideóque in pia opera impendenda, debitor potest religionem ingredi, licet manens in sæculo possit solvere. *Id supponunt omnes.* quia poterit saltem ex consilio Confessarii, ea sibi tanquam pauperi applicare ad opus Deo gratum, & meritorium, ut nempe possit ingredi religionem.

Resp. IV. Si debitor non possit debita solvere, nisi longo tempore, vel insolitis laboribus, secundum multos potest licitè religionem ingredi, relictis omnibus bonis suis creditoribus: quia in hoc casu debitor pateretur damnum in bonis spiritualibus longè majus, quàm sit commodum creditorum: unde hi non sunt rationabiliter invitati.

Alii tamen non pauci id negant, tum quia jure naturali talis debitor tenetur ex justitia restituere, ideóque injuriam inferret, si voluntariè se impotentem reddat ad solvendum: obli-

obligatio autem justitiæ prævalet consilio. Tum quia stuprator Virginis sub promissione matrimonii tenetur ab ingressu Religionis, ut promissioni onerosæ satisfaciatur. Et hæc sententia, teste Layman, fuit approbata à Sixto V. & Greg. XIV.

Q. 4. An si debitor immemor sui debiti tantum donet creditori, quantum ei debet, excusatur à restitutione?

Resp. Neg. Quia liberalis, & gratuita donatio nec est, nec potest esse solutio necessaria debiti ex justitiâ; cum hæc inter se pugnent. Nec refert quòd si debitor debiti sui meminisset, gratis non donasset; nam actualis dispositio voluntatis, non autem conditionalis seu conditionatè futuræ, attendenda est, & operatur in pactis: nam quòd non existit actu, nihil efficere potest. Si autem debitor memor debiti tantum donet animo se liberandi, quamvis putetur liberaliter donare, satisfacit debito, &c.

Q. 5. An debitor liberatur à restitutione, si creditori sui creditoris solvat, quod debet?

Resp. Multi affirmant, modò debita utriusque sint ejusdem naturæ, nec sint alii priores creditores privilegiati, aut hypothecarii. Quia, inquit, solvendo Fratri meo centum quæ illi debes, emo, & acquirò jus, quod habebat exigendi à te centum: at jus quod ha-

Deo in tetanti valet, quanti illud, quod tu habes in me. Sed hæc ratio non omnes convincit; & certè id non licet invito creditore: nam creditor habet jus exigendi, & accipiendi id, quod ei debetur, & debitor habet obligationem solvendi suo creditori id, quod ei debet; nec debitoris est creditoris sui debita solvere. Et verò in foro externo cogar iterum solvere tibi, nisi meâ causâ factus sis debitor alteri, ut si gerens mea negotia mutuum ab illo acceperis, vel nisi ob rem alterius debitum contraxerim, ut si conduxisti à te domum, quam tu ab illo conduxisti.

Q. 6. An excusatur à restitutione, qui non potest restituere, nisi per bona superioris, vel inferioris ordinis?

Not. Bonorum naturalium triplex est ordo. In supremo ordine sunt vita, membra, sanitas, virginitas, libertas: in medio honor, & fama: in infimo divitiæ, & res pecuniâ æstimabiles.

Resp. I. Ex communi, debitor non tenetur restituere cum jactura bonorum superioris ordinis, quæ in æstimatione prudenti sit longè majus detrimentum, quàm damnum compensandum. Tum quia creditor non est tunc rationabiliter invitus: tum quia restitutio fieri debet, ut servetur æqualitas: ergo non obligat debitorem, ut longè gravius detrimentum patiatur, quàm sit detrimentum creditoris. Sic per se loquendo non teneris cum jactura propriæ

priæ vitæ restituere famam æqualis tui, vel vendere libertatem tuam, ut debita solvas.

At restitutio fieri debet cum jactura bonorum superioris ordinis, si bona inferioris ordinis restituenda ex circumstantiis censeantur prudenti judicio prævalere, aut æquivalere bonis superioris ordinis amittendis, ita ut damnum bonorum superioris ordinis æstimetur minoris, vel non multo pluris, quàm damnum boni ordinis inferioris. Nam tunc æqualitas reponenda id exigit; & alioqui creditor esset rationabiliter invitus, cum nulla adsit causa, seu justa excusatio non restituendi. Sic si ad restituendam famam, vel magnam pecuniæ summam necessarius sit labor cum periculo morbi faciliè sanabilis, tunc cum hoc periculo restitui debet, ut notat De Lugo.

Porrò bonum inferioris ordinis, sed maximi momenti, vel in magna quantitate, potest moraliter, seu in æstimatione morali, & quoad usus humanos, prævalere, aut æquipollere bonis superioris ordinis, sed ex g^o momenti, vel in parva quantitate: quemadmodum argentum in magna quantitate plus valet, quàm aurum aliquod exiguum, licet aurum ex naturâ suâ sit pretiosius argento, & in specie superiori. Sic etiam licet fama ex genere suo sit majus bonum, quàm divitiæ, tamen spectatis circumstantiis in certis casibus hæc illi præponderare possunt in æstimatione humana, si nempe sint ingentes, & fama exigui mo-

menti, qualis est fama personæ suspectæ, vel vilis admodum conditionis, quæ parvi æstimator. *Ita multi.*

Resp. II. Controvertitur an restitutio fieri debeat per bona inferioris ordinis, v. g. per pecuniam pro damno in bonis superioris ordinis, v. g. pro damno vitæ, membri, famæ, si aliter damnum resarciri nequeat. Multi affirmant. *Adrian. Cajet. Sot. Azor, Molina, Valentia, Rebellus, Grandin, &c.* Quia I. S. Thom. 2. 2. q. 62. a. 2. ad 1. docet. *Quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecuniâ, vel in aliquo honore, consideratâ conditione utriusque personæ, secundum arbitrium boni viri.* & ad 2. *Si non possit famam restituere, debet ei aliter recompensare, sicut & in aliis dictum est.* 2. Damnum omne injustè illatum resarciri debet quantum & eo modo, quo potest; nec impotentia restituendi ad perfectam æqualitatem liberat debitorem ab obligatione solvendi id, quod potest; justitiæ enim commutativæ est non modò reddere justum, quatenus est æquivalens, sed etiam quantum possibile est, sive in eodem, sive in diverso genere. Deinde non est universim verum, quòd bona superioris ordinis non possint in æstimatione morali, & in ordine ad usus humanos, aliquo modo compensari bonis ordinis inferioris: sic enim

enim defectus formæ compensatur per divitias; item homines libertatem pecuniâ vendunt, & vitæ incolumitatem exponunt pro stipendio. Et verò bona corporis, famæ, & fortunæ in hoc conveniunt quòd sint bona naturalia, & utilia; estque homini naturaliter optabile, ut si carendum sit uno genere mediorum, abundet saltem mediis alterius generis. Farentur quidem vitam, & membra non cadere sub commutationem, & commercium civile: at negant inde sequi non deberi in conscientia compensationem pro damno in illis illato; dicuntque pecuniam non dari tunc ut pretium vitæ, membri vel famæ, sed ut compensationem damni vitæ, membri, vel famæ. Hinc concludunt pro mutilatione, deformatione, vel alio damno corporis infra mortem, vel pro fama, quæ reparari nequeat, fieri debere regulariter aliquam restitutionem in pecunia arbitrio prudentis. Pro damno autem vitæ debere fieri compensationem, vel in pecunia hæredibus occisi eroganda, si certò constet occisum decessisse in statu peccati; vel si hoc non constet, ei applicando tantam partem satisfactionum propriarum, quantam Deus novit sufficere in compensationem vitæ: nisi tamen reus pœnam talionis subeat, nam tunc fit compensatio vitæ ablata, juxta illud *dentem pro dente*, &c. licet remaneat obligatio compensandi alia damna. Alii multi hanc obligationem negant. *Covar. Navar. Gomez, Le-*

desmo, Lessius, De Lugo, Sanchez, &c. Quia 1. exl. ult. ff. *De his qui effuderit Cicatricum, aut deformitatis nulla fit estimatio, quia liberum corpus nullam recipit estimationem.* & l. 1. In homine libero nulla corporis estimatio fieri potest. Ergo vita, & membra hominis non sunt pretio æstimabilia, & compensabilia. 2. Bona superioris, & inferioris ordinis non sunt inter se commensurabilia, nec commutabilia. 3. Ex S. Thom. q. 62. a. 2. *Restitutio est actus justitiæ commutativæ, quæ in quadam æqualitate consistit.* At æqualitas inter bonum superioris, & bonum inferioris ordinis nequidem in parte esse potest; alioqui bonum inferioris ordinis posset tandem per sui incrementum adæquare ex toto aliud. 4. Justitia non obligat ad restitutionem, nisi res ablata reddi possit in se, vel in æquivalenti, sive ex toto, sive ex parte. At bonum superioris ordinis non potest reddi in æquivalenti, etiam ex parte, per bonum inferioris ordinis; alioqui hoc per sui incrementum posset illud tandem exæquare. Jam verò, inquiunt, qui nec in toto, nec in parte restituere potest bonum injustè ablatum, excusatur ob impotentiam. Fatetur tamen Lessius fieri posse, ut sit obligatio ex charitate ad aliquam compensationem pecuniariam pro damno membri, vel vitæ, &c. Si nempe læsus sit pauper, vel occisi uxor, ac liberi sint pauperes, & non putentur mœrorem aliter deposituri; læsor verò eam sine gravi incommodo præstare possit. Prior

Prior sententia videtur probabilior. Ad fundamentum oppositæ

Resp. Licet vitæ, & membra hominis liberi non sint pretio æstimabilia, nec bona superioris, & inferioris ordinis sint commutabilia ad æqualitatem; tamen damnum in his bonis illatum potest aliquo modo, nempe in ordine ad usus humanos, compensari pecuniâ, quæ non datur ut pretium vitæ, vel famæ, sed ut compensatio damni vitæ, membri, vel famæ, & ut tollantur effectus hujus damni, nempe mœror, dolor animi, & alii. Et quamvis bonum superioris ordinis non possit reddi in æquivalenti etiam ex parte, si secundum se spectetur, tamen ejus carentia potest aliquo modo compensari quoad usus humanos: sic defectus formæ, vel nobilitatis compensatur divitiis, sic libertas pecuniâ venditur. Justitia autem obligat ad compensandum damnum eo modo, quo fieri potest saltem quoad usus humanos, si non possit quoad bonum abiatum.

Q. 7. Quanam sunt causæ justæ differendi restitutionem, vel solutionem debiti?

Resp. I. Generatim id omne, quod facit, ut Dominus, vel creditor non sit rationabiliter invitatus circa dilationem, est causa justa, propter quam licet differatur restitutio: quia sola detentio rei alienæ, vel alteri debitæ injusta prohibetur. At detentio non est injusta, nisi sit con-

sit con-

fit contra voluntatem rationabilem Domini, nam omnis iniustitia est contra rectam rationem, ac proinde detentio, quæ non est contra rectam rationem, non est iniusta.

Resp. II. Ex communi sententia, multiplex est causa, ob quam licet differtur restitutio quamdiu ipsa durat, quas tradit S. Antonin. p. 2. tit. 2. cap. 8.

1. Est extrema necessitas tua, vel tuorum, vel proximi, cui aliter subvenire non potes, quam rem alienam, vel alteri debitam impendendo: quia in tali necessitate omnia, saltem quoad usum, sunt communia, transactâ autem hac necessitate teneris restituere, nam obligatio restituendi prius contracta non extinguitur ob supervenientem necessitatem, sed tantum suspenditur. Porro qui potest partem solvere, ad id tenetur: nam non habet justam causam non solvendi eam, & quoad eam Dominus esset rationabiliter invitus.

2. Est gravis necessitas tua, vel tuorum, quos sustentare teneris, nisi tamen creditor sit in pari necessitate: quia tunc creditor non potest rationabiliter exigere solutionem; cum ipse teneatur proximo gravi necessitate laboranti opitulari, vel donando, vel saltem mutuando. Quod si creditor sit in pari necessitate, ex communi, ei satisfieri debet; quia tunc esset rationabiliter invitus, quod ei non restituas, cum ex ordine charitatis possit, cæteris paribus, sibi potius, quam debitori velle con-

consulere; sitque melioris conditionis, utpote possidens jus exigendi solutionem ex justitia debitam, nec extra necessitatem extremam omnia sint communia.

3. Magnum periculum salutis animæ propriæ, vel tuorum, ut si periculum sit, ne filiæ tuæ præ inopia se prostituant, vel ne filii latrocinentur: ita tamen, ut non suppetat alia via commoda id avertendi, nisi differendo solutionem. Nam tunc creditor, vel Dominus tenetur ex charitate consentire dilationi, cum debitor sit in gravi necessitate spirituali.

4. Magnum detrimentum in rebus propriis non debitis, modò creditor simile damnum non patiatur ex dilatione, & postea debitor certò sit restitutus. Nam tunc creditor non est rationabiliter invitus circa dilationem: ipse enim rationabiliter vellet sibi tunc concedi dilationem, si esset loco debitoris: tenetur autem tractare debitorem suum eo modo, quo vellet rationabiliter tractari in pari casu. Item contra æquitatem naturalem ageret, si vellet sibi statim restitui cum tanto alterius incommodo. Quare qui non potest statim restituere centum aureos quos debet, nisi domum, vel prædium vendendo multò minoris, quàm valet, potest aliquamdiù differre solutionem. Idem dic si non potest statim solvere sine periculo gravis infamiæ; cum fama sit bonum præstantius divitiis.

Dixi, *in rebus non debitis*. Nam si debitor resti-

restituendo patiatur tantum jacturam in rebus debitis, vel in lucro quod intendit facere ex rebus debitis, non potest idcirco restitutionem differre: hoc enim non est damnum patii in rebus suis, sed relinquere alienas, vel alteri debitas, & non facere lucrum ex alieno, vel alteri debito. Excipe, nisi sine illo lucro aliis creditoribus, satisfacere nequeat: tunc enim creditor tenetur ex charitate permittere dilationem, si commodè possit; & contra rectam rationem vellet sibi statim restitui cum tanto aliorum creditorum damno, quod dilatione solutionis vitari potest sine magno ejus damno.

5. Si debitor non potest restituere sine damno in bonis altioris ordinis longè majore, quàm sit commodum creditoris: nam alioqui non servaretur æqualitas: ideòque tunc restitutio sine injustitia exigì nequit.

6. Est jactura, proprii statûs justè acquisiti; modò debitor suâ culpâ in hoc periculum sese non conjecerit, nec idem periculum subeat creditor. Quia tunc creditor peccaret contra charitatem, si vellet sibi satisfieri eum tanto incommodo debitoris, & sic non est rationaliter invitus: tenetur tamen debitor tenuiter vivere secundum statum, & sibi detrahere, quantum potest de splendore, & decentiâ, quæ non sunt absolutè necessaria ad statum conservandum, ut sensim restituere possit: nam decentia statûs non consistit in indivisi-

bili.

bili. Ita Lessius, & alii. Et generatim quilibet debitor ex justitia tenetur operâ, labore, parcimoniâ, vel aliâ viâ sibi moraliter possibili curare, ut acquirat, unde debita omnia solvat: nam obligatus ad finem obligatur ad media, saltem non nimis difficilia, sine quibus finem consequi non potest.

Dixi 1. *Juste acquisiti.* Nam si quis rapinis, usuris, fraudibus, furtis, aliisve injuriis ad aliquem statum altiorem pervenisset; ex communi tenetur cum ejus jactura statim restituere; quia hoc non est statum suum amittere, sed alienum, ac injustè possessum relinquere, & ad proprium reverti: consulendum est tamen famæ debitoris, quantum fieri potest.

Dixi 2. *Modo debitor suâ culpâ, &c.* Nam si debitor suâ culpâ, putâ ludis, commessationibus, superfluis sumptibus ad eas angustias redactus ut (sic faciunt multi nobiles) non meretur dilationem, & sibi imputare debet quòd non possit restituere sine sui statûs amissione: Ita Sot. Tolet. Lessius, & alii.

Dixi 3. *Nec idem periculum, &c.* Nam ex communi si creditor ob dilationem solutionis amissurus sit statum justè acquisitum, non debet differri solutio: quia extra necessitatem extremam in pari causa damni potior est conditio creditoris, ob jus habendi rem sibi debitam, quod possidet. Et quia tunc esset rationabiliter invitus circa dilationem, cum cate-

ris paribus possit secundum ordinem charitatis se aliis præferre.

7. Damnum spirituale, vel temporale grave ipse creditori, vel alicui tertio probabiliter eventurum ex restitutione. Nam tunc creditor non est rationabiliter invitus, si enim damnum ipsi immineat, tunc differendo ejus negotium utiliter geritur: si alius, ipse tenetur ex charitate pati dilationem sibi graviter non damnosam, ad vitandum gravius damnum proximi. Inò ex charitate tenemur differre solutionem, si creditor pecuniâ restituendâ certo abufurus esset ad peccandum, & spes sit dilata solutione malum illud impeditum iri: quia ex charitate tenemur impedire damnum grave spirituale proximi, etiam cum aliquo ejus incommodo temporali, si possumus sine nostro gravi damno, ut patet ex correctione fraterna, dum adhibentur testes. Item secundum comunem, ex iustitiâ tenemur differre, si creditor re solutâ abufurus sit contrâ iustitiam; v. g. si furens repetat gladium apud te depositum ad occidendum inimicum, tunc enim gladium reddere esset proximè cooperari homicidio; & alter ius habet ne in talibus circumstantiis gladium restituas, nisi ex recusatione æquale malum tibi impendeat.

Q. 8. *An est obligatio compensandi lucrum cessans, & damnum emergens ex dilatione solutionis, vel restitutionis?*

Resp. Debitor, qui ex culpa fuit in mora solvendi

solvendi tempore debito, tenetur ista compensare: quia peccavit contra justitiam, & ex peccato contra iustitiam oritur obligatio resarciendi damnum inde secutum. Quod si sine sua culpa non restituit tempore debito, adhuc ad id tenetur, si debitum erat ex delicto: quia iniuria præcedens est causa illorum, cum sine illa non contigissent, & debitor ex delicto tenetur creditorem restituere in eum statum, in quo fuisset, si iniuria illata non fuisset: alioqui non integrè resarcitur, & tollitur iniuria.

Sed iuxta multos non tenetur debitor ex contractu justo, nisi fuerit culpabiliter in mora: quia non est causa iniusta, ne quidem mediata, lucri cessantis, vel damni ex dilatione obvenientis creditori; sicque videntur contractus intelligi. Et quia ex Reg. Jur. 41. in 6. *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Rectè limitant nisi differat solutionem præcisè ad vitandum damnum aliquod grave, quod statim solvendo pateretur; & non ob necessitatem extremam, vel gravem: nam tunc debitor ex contractu tenetur compensare creditori lucrum cessans, & damnum emergens ex dilatione illa licet iustâ: quia in pari casu potior est conditio creditoris possidentis ius exigendi solutionem; & par non est, ut debitor se ipsum servet indemnem cum damno creditoris, cui solvere potest: unde creditor non tenetur aliter consentire in hanc dilationem.